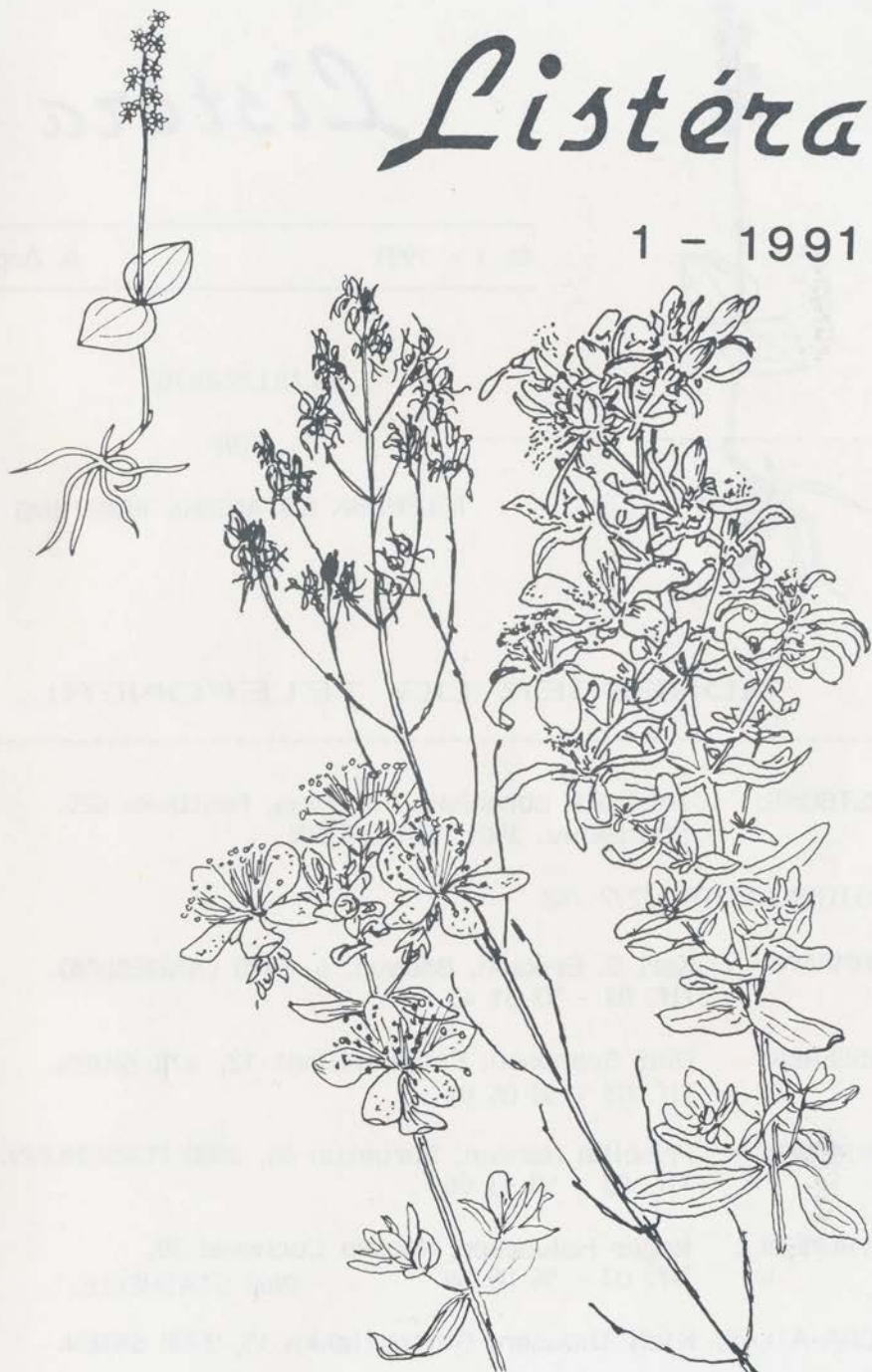
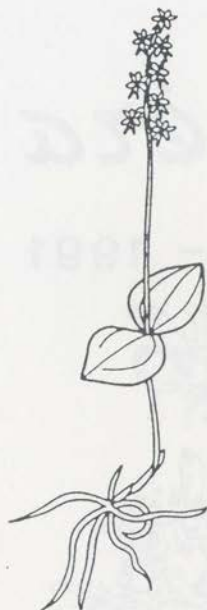

Listéra

1 - 1991

TELEMARK BOTANISKE FORENING

Listéra

Nr.1 - 1991

6. årgang

MEDLEMSBLAD

FOR

TELEMARK BOTANISKE FORENING

ADRESSER OG TELEFONER:

POSTBOKS: Telemark Botaniske Forening, Postboks 625,
Stridsklev, 3901 PORSGRUNN.

POSTGIROKONTO: 3272 788

FORMANN: Karl S. Eriksen, Badevn. 6, 3970 LANGESUND.
Tlf. 03 - 97 31 45

KASSERER: Olaf Svendsen, Enggravtunet 12, 3711 SKIEN.
Tlf. 03 - 50 05 91

SEKRETÆR: Priscilla Hansen, Borgetun 46, 3900 PORSGRUNN.
Tlf. 03 - 50 13 96

STYREMEDL.: Roger Halvorsen, Martha Cochsvei 39,
Tlf. 03 - 96 09 58 3960 STATHELLE.

FLORA-ATLAS: Kjell Thowsen, Gartnerløkka 15, 3700 SKIEN.

INNHOOLD:

- Side 4 TBF 10 år. Av Øyvind Skauli.
- 8 Ny formann i TBF! Av Anne Vinorum.
- 11 Formanns-skifte i TBF. Av Øyvind Skauli.
- 14 Reisebrev fra Canada. Av Charlotte Bakke.
- 18 Årets plante. Olavsstake.
- 20 Heller ikke i år. Øyvind Skauli.
- 22 Misteltein. Av Charlotte Bakke.
- 25 Blomkålsopp i Telemark.
- 26 Nyfunn.
- 32 Kryssord.

I redaksjonen:

Roger Halvorsen, Martha Cochsvei 39, 3960 STATHELLE:

Tlf. 03 - 96 09 58

Anne Vinorum, Liljeveien 5D, 3900 PORSGRUNN,

Tlf. 03 - 51 41 17

Charlotte Bakke, Huldrevg. 3, 3900 PORSGRUNN.

Tlf. 03 - 51 27 01

T B F 10 ÅR

SÅ mange "blomsterhoder"! Som om våren nesten.
 Det var Shakespeare som sa: VÆR GLAD! - for glede smykker
 festen.

Og til gleden har de laget plass, - de som laget rammen.
 Og spør om vi kan gledes, - over alt vi hadde sammen:
 Jæren, Knutshø, fjorder i nord.
 Fra vest i havet til Visby vi fór.
 Fra Rauland til Rønne. Og på Øland man tror
 at Norrbaggen snart overtar for Søta Bror.

Livet i Telemark må ha vært uten mening
 i tiden før vi fikk Botanisk Forening!
 Turfølge og vennetreff hadde vi ikke da,
 og hvor fikk vi hjemmebakte kaker fra?
 Vi har dog alltid vært opptatt av plantelivets gleder,
 som det å nyoppleve arter på nye steder,
 men VI visste ikke veien til Coronilla-lier
 enda vi var kjent på så mange stier.

Alltid spennende på nye teiger i grunn'
 der andre terreng gir oss nye funn.
 "Sambucina, Palustris, Maculata"!
 Vi begjæret dere! Vår lengten skapte et Fata
 Morgana, - som en dag ble sant
 da vi knelte og jublet: "Jeg fant,- jeg fant!"
 "Lapponica, Alpina, Viride,"
 har slik forgjettelse at jeg knapt kan si det.
 Hva er denne kloden laget av da?
 Et skjønnhetsverk! Jeg kan bla og bla.
 Mitt øye, min tanke, mitt innerste sinn
 fyltes av glede, når en ny art ble min.
 Og delte jeg gleden på stedet med deg,
 da skiltes vi aldri helt mer, vi er på en felles vei.

Derfor: Gjennom sesongene som er somret hen
i de 10 årene som er gått:
Så ofte jeg kom nær til en blomstervenn!
Ja, - så mange venner jeg har fått!
Så ofte jeg sannet ordene fra kloke Li-Tai-Pe:
"Det er så mye skjønt i verden
for den som kan kunsten å se."

Og: Alle dere som kan det, og som derfor fester her i
dag;

skjønnhetsgleden vokste jo, når vi kunne vandre i lag
med de kyndigste, noen skolerte som ydet fra sitt fag
til våre nysgjerrige øyne, ga lærdom til vårt behag.
Til dem, til styret, til alle som gledet oss i lier, skog
og bakker

VI ALLER HJERTELIGST TAKKER!

Et særlig takkens ord til dem
som utenfor Telemark har sitt hjem
men som gledet sine venner her og møtte frem.
Eneren blandt dem,- i tanken min-
er den allkyndige, uoppslitelige, alltid vennlige Finn
Wischmann med Wogna,- dels med vennen sin.
Allround-spesialister, de to! Det lærte vi til gagns.
Og tilsammen har de vært vår største stimulans.

Flere fjerne står oss nære
og skal ha noen ord til ære:
Syd fra Agder: varme venner, og ekte teler fra langt
i vest.

Venner sydvestpå som lærte oss:"Rogaland e' best."
Gjerne delte vi vårens blomster og høstens søte bær
med nære naboer,- vestfoldinger.
Dels var samværene korte, men vi husker dere nok,
for alltid er dere flerårige i vår flokk.

Å nevne alle kan jeg ikke makte.
Tenk på alle her i Grenland som ikke bare bakte
til kaffestundene her,
men som også var meg nær

i blåveis- og linde-lier,
 såvel som "fridlysta ängar og smultronställen där",
 i Telemarks fjell og daler, og her syd på kambro-silur.
 I Kviteseid- og Seljord-netter, eller på sensommertur.
 Så sansende tilstede, og rike ble vi sammen,
 for vi taper aldri det som vi så i fryd og gammen:
 en naturglede som det er noe ved.

De fineste funn får ikke kun et flyktig gledes-liv,
 de logges og måles inn av Kjell, vårt sindige, men levende
 arkiv.

Krysslister, karter, hellenske myter og folkelig medisin,
 alt inngår i livet hos oss, vi aner noen kunstnersinn.
 Ja, mangt skjer i TBF, som tilhører klassen PERENNIIUM,
 og som nå har levet sitt første DESENNIUM!

Det må ha vært mange som ønsket seg dette,
 men lystene var lenge spredte.

Starten ble gjort av ivrige lærere, så vidt jeg kunne
 sanse,

som laget møte, og ikke bare det:

- som maskot og leder de fant en hyggelig bamse:

Roger - med sin kyndighet, som lærte oss å se

detaljer vi aldri kjente,- og helheten med

i det skaperverk som har gitt livsrom for hele vår kultur,

og om dette kan han synge, lage stev i moll og dur.

Og de tonene han har gitt oss, de har preget TBF.

Vi ble hyggelige som ham, når vi hadde våre treff.

(I parentes: vi er glad for det, og glad for hva vi selv
 ga,

- vi fuglefolk vi har beriket utelivet for Roger og for
 Helga).

Og landets fagfolk, botanikkens professorer,

spesialister i Afrikas liljer, på pollen eller sporer,

til Grenland hele staben toger.

Generøst! Men og utenkelig uten begavelsen Roger,

som møtes med faglig tiltro og respekt

ja, og honnør for interessen han har vekt.

Og i tillegg er han den

som kan ta hedersnavnet: alles venn.

Foreningen har vært fertil
forplantet kunnskap, trivsel, smil.
Selv ivret jeg for bumerket til TBF, flokken med vilje
og hjerte.

Det ble *Listera Cordata*, passet fint at den har vært det:
Liten men imponerende
- og byr på fristelser nok.
Kresen, men livlig vegeterende
- opptrer ofte i flokk!

Vi vet at vårt felleskap nå ikke dør.
Vi enes her og nå, om å få det til som før:
Telemarks gehalt bevises.

Mangfoldet nytes og prises.
TBF har bevist den var en livskraftig plante
som fortsatt skal lede oss til grønne steder
til mange nye,- og til de kjære vante
GRATULERER med de 10 år
- de levdes med heder.

Nov.1990, Øyvind Skauli

NY FORMANN I TBF!

På årsmøtet ble det valgt ny formann. Karl Sigurd Eriksen overtar etter Roger, og vi ønsker ham velkommen som formann!

Selv om Karl er kjent av de fleste av oss, synes vi det er på plass med et intervju av vår nye leder.

Er du her fra distriktet?

Jeg kommer egentlig fra Onsøy i Østfold, men flyttet til Porsgrunn i 9-årsalderen. Til slutt havnet jeg i Langesund, der jeg har bodd halve min levetid - til nå.

Hvordan begynte du å interessere deg for botanikk?

Jeg og mine søsken ble "flasket opp" med naturinteresser av min far som selv var en ivrig amatørbotaniker, og jeg har mine første herbariepreparater allerede fra 1932. (Jeg var da 7 år gammel).

Har du vært like engasjert hele tiden, eller har du hatt perioder da "faget har ligget nede"?

Jeg må innrømme at i tenårene måtte botanikken vike til fordel for interesse av andre "blomster". Men siden 20-årsalderen kom interessen for botanikken tilbake for fullt.

Hvor ligger din største interesse for botanikk nå?

Opprinnelig samlet jeg planter som en annen samler frimerker. Men etterhvert har jeg fått øynene opp for plantenes mangfold, deres sætrekk, deres avhengighet av hverandre, samt samspillet mellom plantene og dyr/insekter. Så idag har jeg en helårshobby ved å forsøke å finne bakgrunnsstoff for den enkelte plante.

Hva har din interesse betydd for deg og din familie ved valg av feriemål og fritidsaktiviteter?

Det er klart at ved familiens meningsutvekslinger og diskusjoner om feriemål, har jeg hver gang hatt botanikken i bakhodet. En spesiell glede for meg har vært og er at vår eldste sønn, Petter, har fulgt i sin farfars og fars fotspor. Hver sommer i det siste ti-året har vi hatt en uke ferie på egen hånd, spesi-

elt i fjellet. Nytt innhold i interessen ga også overgangen til fotografering istedet for pressing av planter.

Nå som du har overtatt som formann i TBF, er det spennende å høre hvilke tanker du har om foreningen vår.

Hva synes du er mest positivt ved TBF og verdt å arbeide videre med?

Inntil TBF ble stiftet for ca. 11 år siden, hadde jeg inntrykk av å være ganske så alene om min interesse (når jeg ser bort fra min far).

TBF ble stiftet for ca. 11 år siden, og teller idag opp imot 300 medlemmer. Jeg kan ikke skjønne annet enn at det må ha vært flere i samme situasjon som meg, og at foreningen har dekket et latent behov.

Fellesskapet ga interessen en ny dimensjon. Hver og en av oss er med på å bidra til å øke interessen for og kunnskap om plantene og deres liv. I den sammenheng kan jeg ikke unnlate å nevne Roger som krumtapp og alltid optrukket klokke. I første rekke er det hans fortjeneste at foreningen er blitt hva den er.

Foto: Øyvind Skauli

Er det sider ved foreningens virksomhet du ønsker å bedre, satse ekstra på?

I TBF's formålsparagraf heter det:

Foreningen ser som sitt viktigste mål:

- a. å være bindeledd mellom botanisk interesserte, og stimulere til botaniske aktiviteter av alle slag.
- b. å verne naturen, da særlig plantelivet.
- c. å fremme interessen for og kjennskapet til botanikk ved foredrag, ekskursjoner o.l.

Vi har ikke med det vitenskapelige element. For det første ville det vært for ambisiøst, for det andre er hensikten med foreningen at den skal være "paraply" for alle kategorier av natur-/plante-elskere, fra fagidioten til bukett-plukkeren.

Likefullt har TBF gjennom sitt valg av foredragsholdere fått fram aspekter av vitenskapelig kvalitet. I tillegg kan nevnes foreningens produkt "Flora-atlas for Telemark", samt vegetasjonsundersøkelse i Versvika (Operasjon fruesko).

Alt dette er holdt opp imot blåveisturen og ekskursjons-/bade-turen til Kragerøskjærgården.

Personlig synes jeg ikke det er mye å utsette på virksomheten så langt. Ekskursjonene er varierte, og går til ulike geologiske områder - og været rår vi ikke over. Når det gjelder innemøtene derimot, mener jeg vi må ha for øyet en større bredde i programvalget for ikke å stivne i et bestemt mønster. Jeg har et par ideer, og er takknemlig for forslag.

Vi sier takk til Karl som stilte velvillig opp til utspørring.

Vi er glade for at du tok imot formannsvervet, og ønsker deg lykke til med oppgaven!

Anne Vinorum

FORMANNS-SKIFTE I TBF.

Foruten notiser om planter, skal Listera fortelle foreningsnytt.

En vesentlig nyhet foreligger: På årsmøtet i 1991 ble det valgt ny formann, da Roger Halvorsen ikke ønsket gjenvalg.

Valgkomiteen og årsmøtet respekterte dette. Respekt for Roger, ja, - det er fortjent. Og noe mere bør sies ved anledningen:

Selv bodde jeg i Porsgrunn i 20 år uten å ane at en ung mann i læreryrket eksisterte og utviklet seg til en anerkjent botaniker her i byen. Min lokal-kunnskap og plante-interesse vokste gjennom årene, og så ble foreningen skapt ved initiativ fra Roger, venner og kollegaer.

Så mye det har skjedd av positive ting siden da! Den fine oppslutningen fra store deler av fylket har vært viktig.

At Roger har vært formann i alle år har vært avgjørende.

Jeg fristes til å sitere et avsnitt fra jubileumsprologen som ble skrevet til 10års-festen:

Roger,- med sin kyndighet, som lærte oss å se detaljer vi aldri kjente. Og helheten med i det skaperverk som ga livsrom for hele vår kultur - og om dette kan han synge, lage stev i moll og dur.

Og de tonene han har gitt oss, de har preget TBF:

Vi ble hyggelige som ham, når vi hadde våre treff.

Og landets fagfolk, botanikkens professorer, spesialister i Afrikas liljer, på pollen eller sporer - til Grenland hele staben toger.

Generøst! Men og utenkelig uten begavelsen Roger, som møtes med faglig tiltro og respekt,

-ja, og honnør for interessen han har vekt.

Og i tillegg er han den

som kan ta hedersnavnet: "alles venn".

Alle vil sikkert tiltre dette, og "alles venn" vil fortsatt gjelde.

To forhold fastslås:

- Vi vil fortsatt møtes på turer og arrangementer.

FORMANNS-SKIFTE I TRF

Roger i sitt ess.

Blant ballastplanter i Brevik.

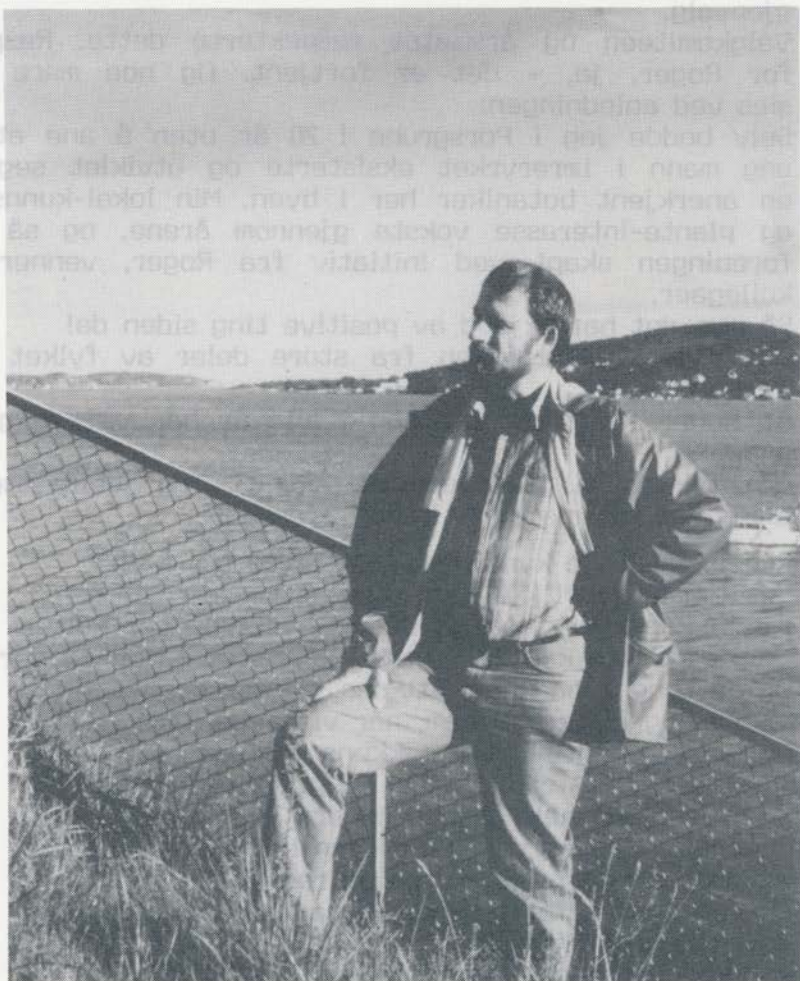

Foto: Øyvind Skauli

- Det er ikke noe i foreningens liv som har bevirket hans fratreden.

Tvertimot kunne man si: Den mangfoldigheten vi har gledet oss over hos ham, og den økede eksponering av mange talent vi har sett og hørt, har medført øket engasjement i kulturlivet generelt.

Alt dette, og et behov for fysisk utfoldelse og friluftsliv, samt ansvarsfølelse for skole- og hjem-miljø, - så kan det bli for mye, selv for en Roger.

Vi som verdsetter Grenland og Telemark, skal egentlig være glade for at en så hyggelig kar, rik på frukt-bare ideer og samtidig handlekraft, kan utfolde seg til beste for mange gode formål. God og vederheftig "reklame" for regionen har aktiviteten bevirket overfor det vitenskapelige miljø og det offentlige miljøverns-apparat.

Det er samfunns-dimensjonen:

Grunnleggende for pleie- og bevaringstanken er erkjennelsen av naturverdiene og deres betydning.

Og den personlige dimensjonen:

"Alles venn"! Takk for at du sveiset oss sammen, og for at du har stimulert våre naturinteresser, og også beriket enhver av oss med de gleder vi høstet av samvær inne og ute!

Du ble en viktig person for TBF's medlemmer, - og det vil du fortsatt være.

Øyvind Skauli

REISEBREV FRA CANADA

Kjære botanikervenner.

Hvor våren er spennende her i Quebec!

For en naturinteressert "nordboer" står nye opplevelser i kø.

Jeg bor like i nærheten av et "grønt" område som er fritt for allmennheten, og dit går turen både titt og ofte. Landskapet er mer eller mindre flatt hele veien, slik det jo er i hele omegnen. Der er kun en bakketopp som "rager" opp, den er ca.20m høy. Av de lokale blir den kalt "la montagne"(fjellet). Området er stort sett dekket av løvskog, hvor lønn og eik utgjør "brorparten". Gjennom skogen renner ei elv. Hver vår går den over sine bredder, slik at mange trær blir stående uti "til knes". Fremdeles går det an å komme seg fram pr. kano på elva. Dette er det mange som benytter seg av for å fiske. Litt seinere utpå våren vil det bli umulig å ta seg fram på elva, den gror til med vannplanter. Ved elva holder det til en hel del fugler; mye ender og hegrer. En dag var jeg også så heldig å få se den nord-amerikanske utgaven av isfugl.

Symplocarpus foetidus

Inne i skogen er der mange dammer og sumper. På fuktige steder trives skunk cabbage, *Symplocarpus foetidus* godt. Blomsten til denne planten sitter inne i et brunaktig skjellformet "horn". Til å begynne med er det bare dette som stikker opp av jorda. Siden kommer de store, saftfulle og sterkt nervede bladene som etterhvert kan minne om et kålhode. Hvis en skjærer over bladene skal de visstnok lukte som en blanding av hvitløk, skunk og bedervet kjøtt.

Det er denne planten som er først "ute" om våren. Den arten jeg imidlertid fikk se først på mine botaniseringsstokker, var Adders tongue, Erythronium americanum. Denne gule lilje er der mye av. Den kan dekke skogbunnen på de mest åpne plassene.

Det finnes 2 trillium-arter her; purple trillium, Trillium erectum og painted trillium, Trillium undulatum. Den førstnevnte finnes i mengder, og kan danne store kolonier. Blomsten har en spesiell, fin rødfarge. Men skinnen kan bedra, den lukter ille, som bedervet kjøtt. Painted trillium er der ikke så mange av, bare spredte eksemplarer. Blomsten er et syn for øyet, hvit med sterkt rosa vener eller striper i midten.

På fuktig skogbunn finnes Jack in the pulpit, Arisaema atrorubens. De puritanske botanikerne i forrige århundre syntes blomsten lignet på en prest som sto på prekestolen, derav navnet. På utsiden er "prekestolen" grønnaktig. På innsiden er den lillafarget m/striper på langs.

De plantene jeg hittil har nevnt, er de mest iøynefallende. Men selv sagt finnes her mange flere; goldthread, Coptis trifolia, Carolina spring beauty, Claytonia caroliniana, false Salomons-seal, Smilacina racemosa, bellwort, Oakesia sessifolia, for å ta med noen til.

Når jeg først er ute og botaniserer, varer turene lenge, og det blir flere kaffepauser underveis. Plantebøkene er med i sekken, og i dem er der mye å studere mens kaffen nytes. Ofte slår jeg meg til ved en av de mange dammene. Det er så artig å se alle froskene som hopper og spretter der. Aldri tidligere har jeg sett dem i så stort antall. Når det rasler i tørt løv, kan det tyde på litt av hvert. Helst er det troster

eller andre fugler som er på ferde. Men det kan like gjerne være en rev eller et lite stripet jordekorn på leting etter noe å spise. Det kan også være woodchuck, et forholdsvis stort jordrottelignende dyr som ofte står på bakbeina og kikker rundt seg. Dem er det temmelig mange av, ikke bare her i skogen, men ellers også. De røper sin tilstedeværelse ved de store jordhaugene de graver opp.

Nede i dammene kryr det av mygglarver. Dessverre blir det ikke så lenge til de klekkes, og da blir her sikkert ikke "værende". Kanskje det da hadde hjulpet å smøre huden inn med bladsaft fra yellow clintonia, Clintonia borealis. Det skal visstnok holde myggen på avstand. Rotstokken til denne planten har en annen virkning. Ifølge jegere, tiltrekker lukten av den bjørner over store avstander. Man brukte å smøre inn bjørnefellene med dem.

Selv om jeg har funnet et fint sted å botanisere på i nærområdet, oppsøker jeg selvsagt også andre lokaliteter. Til å begynne med, før en ble skikkelig kjent, var det visse problemer med å finne "tilgjengelige" områder. Det er ikke slik som hjemme i Norge, hvor en kan gå nærmest hvor en vil. "Adgang forbudt" og "privat"-skiltene er ikke uvanlige å se. Derfor har jeg nå virkelig lært meg å sette pris på allemannsretten vi har hos oss.

På andre steder har jeg funnet andre arter. Stor var min begeistring da jeg første gang fikk se meadow anemone, Anemone canadensis. Den vokser stort sett i grøftekantene. Ungene som har vært med meg og sett denne planten, kaller den for "forvokst hvitveis". Det er ingen dårlig beskrivelse, høyden er 30-60 cm. Dogwood, Cornus canadensis er en annen svært vanlig plante som vokser i store kolonier i skogkantene. Brudelys, Butomus umbellatus finnes også her. Den er slett ingen sjelden plante på disse kanter. En annen art jeg vil nevne, er larser blue flag, Iris versicolore. Planten ble i sin tid foreslått som emblem for Quebec, men den tapte i kampen mot "den hvite lilje", som vokser i Middelhavsregionen.

En dag kom jeg i snakk med en av de andre norske som bor her. Hun kunne fortelle om et besøk i den nærmeste nasjonalparken, hvor hun hadde sett en

merkelig plante. Ifølge beskrivelsen hørtes det ut til å være en Lady's slipper, Cypripedium acaule. Selv sagt "måtte" jeg da ta meg en tur for å lete etter denne frueskoen. Jeg hadde ikke fått angitt nøyaktig voksested, men tok sjansen på å lete. Forventningene ble innfridd. Jeg "falt helt i staver" ved synet av den første planten, vakker som den var, med sin rosa "sko". Og så mye som det fantes av den etter hvert! Der var også mye av den hvite varianten, den er enda sjeldnere. Det var fint å se at denne planten fikk lov til å være i fred. Det er heller ikke lov til å plukke noen som helst plante i parkene. Denne bestemmelsen så ut til å bli overholdt, også. Det er ikke lov å gå utenom stiene. Dette var litt vanskeligere å godta, men det må vel være slik for at ikke slitasjen på naturen skal bli for stor når så mange skal benytte de samme naturområdene. Jeg fant noe annet interessant på denne turen også; indian pipe ell. ghost-flower, Monotropa uniflora, en voksaktig saprophytt som spesielt holder seg til gran eller eik.

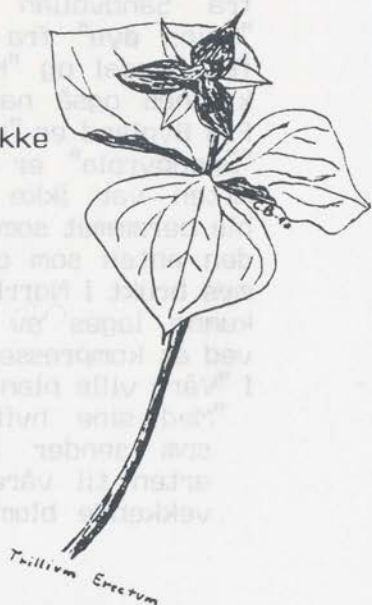
Ja, det var flott i naturparken, og der var mye interessant å se. Likevel "holder jeg en knapp" på det lille skogsområdet i nærheten av der jeg bor. Det er det jeg kommer til å tenke tilbake på neste vår når jeg er tilbake i Norge og blåveis og hvitveis står i blomst.

Erythronium Americanum

Hilsen

Charlotte Bakke

Thalictrum Erectum

ÅRETS PLANTE:

OLAVSSTAKE

MONESSES UNIFLORA

Olavsstake ble tidligere regnet til vintergrønnslekta PYROLA og kalt P.UNIFLORA, men alt hos Blytt (1874, b. II) er den ført til slekta MONESSES (Monesis) og på norsk kalt "St.Olavs Lysestage". Hos Nordhagen (1940) er den ført til Pyrola. Han skriver forøvrig at planta er kalt "augneblom", et navn som skyldes at den er blitt brukt i folkemedisinen mot øyensykdommer, enten som øyenvann eller som omslag. Ove Arbo Høeg forteller at denne bruken bl.a. er kjent fra Fyresdal og Bykle, og han har også hørt navnet "augneblom" herfra. Særlig mange folkenavn på denne arten kjennes ikke, og varianter omkring St.Olavs lysestage er det vanlige. Her gjør dialektforskjellene seg ofte gjeldende. Imidlertid fikk noen av oss i TBF sist sommer høre lokalnavnet "skogmynte". En dame i Sauland i Heddal spurte om vi kjente navnet og forklarte voksestedstype og utseende så godt, at vi ikke er i tvil. Hun forklarte myntenavnet med den sterke lukta planta hadde.

Andre, litt uvanlige navn, fra rundt om er "prestløs" fra Sandvollen (antakelig "prestljøs" iflg. Høeg), "Kains øye" fra Oslo og Leksvik, "St.Peters blomst" fra Hurdal og "Kristi tåre" fra Elverum. Fra Elverum kjennes også navna "skogsbrura" og "mor i skogen". Fra Bygland er "trollklokke" kjent (Høeg 1976).

"Ögonpyrola" er tatt med blant Linnés "hälsoörter". Arten var ikke å finne i gamle apotek, men den ble berømmet som medisinplante av Linné. Han anbefaler den enten som omslag eller dråper. Dette var særlig mye brukt i Norrland og i Norge forteller han. Omslaget kunne lages av f.eks. blader som ble tygget eller ved at kompresser ble dyppet i avkok.

I "Våre ville planter" kan du lese om olavsstake:

"Med sine hvite, åpne og nesten flate kroner, som sender ut en liljekonvallaktig duft, hører arten til våre aller vakreste og mest stemningsvekkende blomster, ja, den står for mange natur-

elskere som symbol på skogensomhetens fortryllelse." Professor Knut Fægri (1970) skriver også at ingen annen plante symboliserer den nordiske barskogens ensomhet bedre enn olavsstake, Han skriver videre:

"Det er noe fjernt og flyktig ved planten, som liksom passer til det eksotiske navnet. Den står og gjemmer seg blant mose og lyng, og blomstene gjemmer seg også litt unnselig bort - man får ikke så lett øye på dem."

De store, vakre blomstene har noe porselensaktig over seg. Løfter en opp de stjerneformede blomstene, ligger gule støvbærere parvis mot kronbladene. De har en aldeles nydelig, sterkt krydret duft, en duft som Nordhagen altså sammenlikner med liljekonvall, men, som Fægri så riktig beskriver, til sist bare kan regnes som olavsstakens egen.

"Olavsstake er noenlunde vanlig inne i landet," skriver Fægri, "langs kysten og nordpå er den sjeldnere." Den trives særlig godt i barskog, men barskog er ingen betingelse. Den er kjent opp til 1080 m.o.h. (Hultén 1971). Der den finnes, vokser den ofte i større bestander idet den lett formerer seg vegetativt.

HVOR VOKSER OLAVSSTAKE I TELEMAR?

Etter Hulténs atlas (1971) har olavsstake en nokså sammenhengende utbredelse på Østlandet, men ved Telemarks grenser synes antallet lokaliteter å synke drastisk. Imidlertid er det å anta at Hultén ikke er særlig representativ når det gjelder olavsstake i Telemark. Vi kjenner ca. 37 lokaliteter i fylket, inkludert kjente lokaliteter fra Botanisk museum. Men vi regner med at det finnes mange flere.

Derfor: Kjenner du voksesteder for Olavsstake i fylket vårt, ja, så vier vi altså denne arten litt ekstra oppmerksomhet i år. Gi oss derfor beskjed. Kjenner du dessuten noen andre folkelige navn på den, ja, så si ifra til oss også om dette.

Adressen er den samme, og ALLE funn har interesse!

Flora-atlaskomiteén.

HELLER IKKE I ÅR

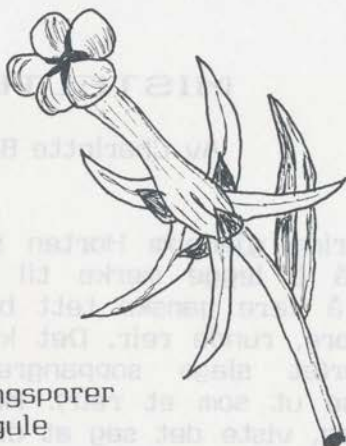
Det har vært et fint år for lintorskemunn i 1991. Og alle planter jeg så var normale. Er en art tallrik, så har vi jo et eget blick for eventuelle varianter, - unormale individer.

Første gang jeg fant - og fotograferte - en symmetrisk gul raring med 5 sporer, forsto jeg at det var en *Linaria vulgaris*. Der overgikk jeg Linné, som ifølge Fægri (II,s.210) ga den et eget artsnavn: *Peloria Pentandra*, før også han fant ut av det, - svensken.

Saklig sett er idag en pelorie den form for misdannelse

Pelorisk
form av
lintorskemunn

En regulær fem-
tallig varmgul
krone

5 honningsporer
er blekgule

som gir en symmetrisk blomst der den normale er usymmetrisk (zygomorf). Det er altså samme fenomen jeg har sett på toppen av enkelte revebjeller i hager. Det var i august -78 jeg fant min første "Pentandra". Året etter bilte jeg til Fornebu. Før jeg parkerte, slappet jeg av utenfor flyplass-gjerdet med en kopp termoskaffe, og tok så en rusletur langs den tids grønne veikanter.

DER sto en toppstillet "Pentandra"! Og der,- og der. En hel klynge av dem! Var de altså vanligere enn jeg ante?

Sommeren etter var det samme prosedyre på samme sted ved Fornebu. Alle torskemunnene på selvsamme sted var nå aldeles vanlige. Og så ble alt grønt fjernet og erstattet av asfalt og nytt lyskryss.

Årene gikk, og jeg så aldri Pentandra'en igjen, før jeg anskaffet "The illustrated flora of Britain and Northern Europe" (M. Blamey, C. Grey-Wilson). Der sto "peloric form" avbildet under omtale av L. vulg. = Common toadflax (som betyr paddelin!) Teksten sier at L. vulg. noen ganger opptrer med en regulær 5-sporet krone, når den kultiveres i hager.

Hva har leserne sett av peloriske torskemunn?

Jeg så dem aldri igjen.

Heller ikke i år!

Støter du på den,- eller andre pelorier-, så vet jeg flere som gjerne vil oppleve rariteten, så vær observant, og : Ring!!

MISTELTEIN

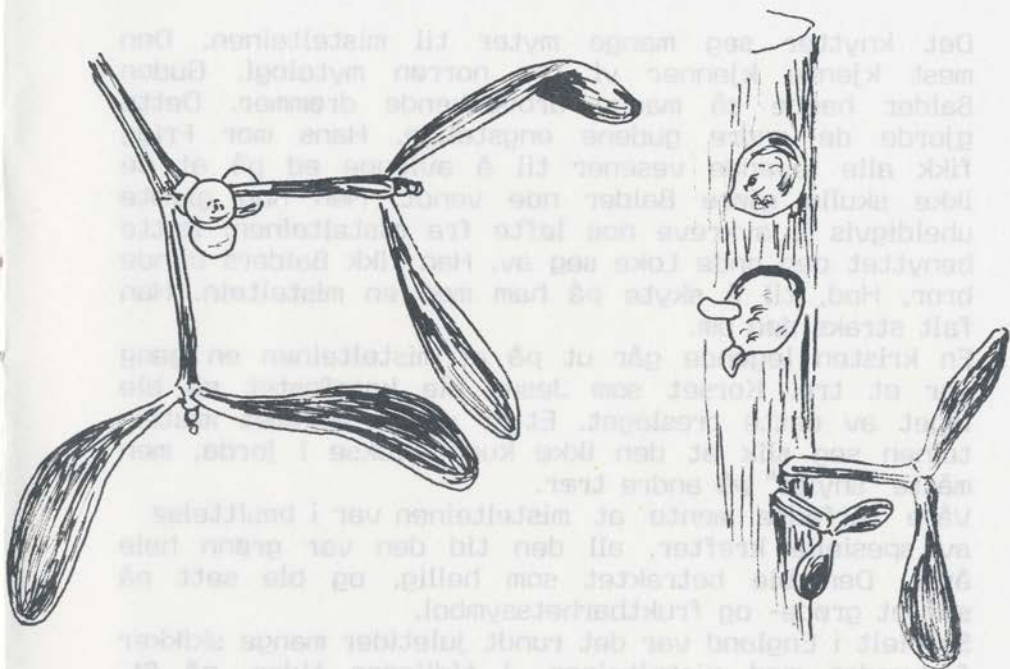
Av Charlotte Bakke

Ved passering gjennom Horten sist vinter, kunne jeg ikke unngå å legge merke til mange høye trær som så ut til å være ganske tett besatt med noe som så ut som store, runde reir. Det kunne minne om såkalte heksekoster (et slags soppangrep som får kvistene til å vokse ut som et reir). Men etter å ha kommet litt nærmere, viste det seg at disse "utvekstene" hadde en frisk grønnfarge. Etterhvert gikk det opp for meg at jeg hadde sett misteltein for første gang, om enn på avstand.

Vel hjemme igjen, bladde jeg opp i tilgjengelige bøker for å finne ut mer om denne merkelige planten. Der jeg observerte den, er et av de stedene den er mest tallrik, ellers finnes den spredt noen få andre steder rundt midtre Oslofjord. Mistelteinen er varmekjær, og pollenundersøkelser i myrer har vist at den var vanligere i den noe varmere perioden etter siste istid. Nedover i Europa er den ikke så sjelden, der finnes også arter som vokser på bartrær.

Her til lands holder den seg helst til lind, undersøkelser har vist at det er så i 80-90% av tilfellene. Andre viktige vertstrær er lønn, rogn og epletre. Misteltein er en liten busk som vokser på en måte som gjør at den får form som en kule. Denne kula kan bli opptil 1m i diameter på store trær. Planten er en halvsnylter. Den må ta opp næring fra treet den vokser på, men de eviggrønne, læraktige bladene sørger for kullsyre-assimilasjon.

Misteltein er særbo; hvert enkelt individ har enten bare hann- eller hunblomster. Blomstringen foregår i april/mai, før vertstreet har fått utviklet sitt bladverk. De uanselige gulgrønne blomstene dufter omtrent som epleblomster, og tiltrekker fluer som sørger for bestøvningen. De hvite, nesten gjennomsiktige bærene, som kan sammenlignes med rips, blir ikke modne før fram mot juletider. Hvert bær inneholder kun et enkelt frø. Plantens latinske navn, *Viscum album*, forteller

mye om hvordan bæret er. *Viscum* var de gamle romernes navn på mistelteinen, og det skal visstnok bety klebrig stoff. *Album* betyr hvit.

Trostene spiser de seige bærene med stor appetitt, dette til tross for at det er lite og ingenting næring i dem. De kommer så og si ufordøyde ut igjen som ekskrementer formet som lange, klebrige bånd. Slike "bånd" med frø i kan feste seg til barken på et tre og således danne nye mistelteinplanter. Spredningen av frø kan også skje ved at fuglene gnir nebbet mot kvistene for å bli kvitt et seigt bær som har blitt hengende fast på det. I sydligere land brukes bærene til å lage "fuglelim" av, for å fange troster!

Misteltein er giftig, men den har lange historiske tradisjoner som legeplante. Nå til dags samles greiner og blader av planten om høsten, og tørkes. Drogen brukes helst som uttrekk eller i ferdigpreparater og skal være virksom både mot høyt blodtrykk og arterieforkalkning. Den har også en svak vandrivende virkning.

Det knytter seg mange myter til mistelteinen. Den mest kjente kjenner vi fra norrøn mytologi. Guden Balder hadde så mange urovekkende drømmer. Dette gjorde de andre gudene engstelige. Hans mor Frigg fikk alle levende vesener til å avlegge ed på at de ikke skulle gjøre Balder noe vondt. Men hun glemte uheldigvis å avkreve noe løfte fra mistelteinen. Dette benyttet den onde Loke seg av. Han fikk Balders blinde bror, Hod, til å skyte på ham med en misteltein. Han falt straks død om.

En kristen legende går ut på at mistelteinen en gang var et tre. Korset som Jesus ble korsfestet på ble laget av dette treslaget. Etter dette skammet mistelteinen seg slik at den ikke kunne vokse i jorda, men måtte "snylte" på andre trær.

Våre forfedre mente at mistelteinen var i besittelse av spesielle krefter, all den tid den var grønn hele året. Den ble betraktet som hellig, og ble sett på som et grøde- og fruktbarhetssymbol.

Spesielt i England var det rundt juletider mange skikker forbundet med mistelteinen. I tidligere tider, på St. Tomas-dagen, som er den 21. desember, gikk barn og eldre mennesker rundt og tippet etter penger. Dette gjorde de for å få noe å kjøpe mat for til jul. Denne dagen var det ingen som ble nektet penger. Til gjengjeld fikk de som ga penger en kvist av misteltein (eller kristtorn).

I byen York hadde de en spesiell misteltein-seremoni som gikk ut på at en kunne få tilgivelse hvis en hadde gjort noe galt. Planten ble også brukt ved hedenske nyttårsseremonier. Dette førte til at det en stund ble forbudt å pynte med den i kirkene. Men dette forbudet ble snart opphevet, og det ble vanlig å dekorere med misteltein både i kirkene og i hjemmene.

Den best kjente skikken var at det ble hengt en kvist av planten over dørkarmen, og den gutten som "tilfeldigvis" møtte ei jente under den, hadde lov til å kysse henne. For hvert kyss som ble utdelt, måtte det fjernes et bær fra kvisten. Og når alle bærene var borte, måtte det bli slutt på kyssingen!

Denne siste skikken ble også praktisert her i Norge en stund. Dette førte til at det minket faretruende på mistelteinbestanden. Derfor ble planten fredet, først på øya Mølen i Oslofjorden i 1934, og siden over hele landet i 1956. Idag er mistelteinen en sjelden art, men den er ikke direkte truet.

Litteratur:

Batchelor, M., 1984: Familiens julebok. Lunde Forlag, Oslo. 90s.

Høyland, K., 1985: Planter i fare. Aschehoug, Oslo 139s.

Stary Fr. og Jirásek V., 1975: Helbredende planter fra hele Europa. Chr. Scibsteds Forlag, Oslo. 183s.

Norsk naturleksikon: 1975, Det Beste A/S, Oslo. 494s.

REGISTRERING AV BLOMKÅLSOPP I TELEMARKE

Vi vil gjerne ha meldinger om funn av blomkålsopp (*Sparassis crispa*) i Telemark.

Denne soppen er ikke så vanlig som vi før har hatt inntrykk av. Vi vil derfor gjerne registrere forekomstene.

Dersom du har funnet blomkålsopp, vil vi gjerne høre fra deg. Opplysninger om funnsted og tid for funnet sendes til:

Anne Vinorum, Liljeveien 5D, 3900 Porsgrunn.

På forhånd, takk for hjelpen!

A.V.

NYFUNN:

NOTISER OM NYE PLANTEFUNN I TELEMARF FYLKE 1990.

CEPHALANTHERA RUBRA L. Rich. RØD SKOGFRUE. (Orchidaceae.)

Rød skogfrue ble funnet på en ny lokalitet i Bamble kommune av Leif Rustand, Bamble. Lokaliteten, som ligger på kalkfjellsområdene, ligger utsatt til. Det ble funnet tre eksemplarer, hvorav bare et var i blomst. I 1990 ble det registrert totalt fem eksemplarer av denne skjeldne orkidéen i Telemark i det lokaliteten i Kragerø i år kunne oppvise to sterile eksemplarer.

EPILOBIUM HIRSUTUM L. STORMJØLKE. (Onagraceae.)

På Skåtøytura i august 1990 ble stormjølke funnet på sin andre kjente lokalitet i Telemark. Lokaliteten ligger i Kragerø kommune, på Skåtøys sørøstre ende i et strandsumpomme ikke langt fra Korset. Stormjølke er fra før kjent fra østsida av Gunneklevfjorden i Porsgrunn kommune, like nedenfor Klevstrand skole. Den vokste også tidligere på vestsida av Gunneklevfjorden, like utenfor Norsk Hydros anlegg på Herøya i noen store utfyllingsområder. Denne lokaliteten er seinere blitt ødelagt p.g.a. anleggsarbeidene her. Arten er også blitt plantet inn på Grønli i Porsgrunn og trives utmerket i en villahage her.

EUPATORIUM CANNABINUM L. HJORTETRØST. (Asteraceae.)

I Telemark er hjortetrøst kjent fra to områder: Hjørtedal og Langesundsfjorden. De kjente kystlokalitetene finnes i et antall på under 10 og ligger ved Brevik og i Langesundsområdet. Sommeren 1990 ble det imidlertid lokalisert en stor ny forekomst på Håøya i Porsgrunn kommune. Her vokser hjortetrøst helt i strandkanten i den søndre delen av Paradisbukta.

LATHRAEA SQUAMARIA L. SKJELLROT. (Schrophulariaceae.)

Skjellrot er svært kystbunden i Telemark, og lokalitetene som er kjent ligger i Kragerøområdet og i Langesundsfjordområdet. I 1990 ble det funnet nye lokaliteter av arten ved Langangsfjorden og på Håøya i Porsgrunn kom-

mune. Ved Rognlia ved Langangsfjorden var arten fra før kjent på en liten lokalitet. Imidlertid ble det på TBFs tur hit i mai funnet flere forekomster i området. Det er også blitt innmeldt et funn av skjellrot fra Storås i Langangen. Dette funnet ble gjort av Arne Hagen, Langangen. På Håøya ble arten funnet i et dalsøkk nordover mot tjernet på øyas nordende. Skjellrot vokste her flere steder på begge sider av en sildrebekk.

SELINUM CARVIFOLIA L. KRUSFRØ. (Apiaceae.)

Ny lokalitet for krusfrø ble funnet på Veaholmen i Ornefjorden i Porsgrunn kommune. Arten er i vårt fylke bare kjent fra et område i Grenlands fjordområder, fra innerst i Frierfjorden til Langøya ved Langesund. De fleste lokalitetene finnes hos oss på strandenger, men en lokalitet ved Brevik og en ved Heistad ligger i småskog. Lokaliteten på Veaholmen ligger også i småskog og likner lite på den typen lokaliteter krusfrø er kjent fra hos oss.

CAREX EXSTENSA Good. VIPESTARR: (Cyperaceae.)

Vipestarr er i Norge kjent fra i alt sju lokaliteter i Aust-Agder og Telemark fylker. På to av disse lokalitetene er arten trolig forsvunnet, men den holder fortsatt stand på sine tre tidligere Telemarksklokaliteter. I august 1990 ble det funnet to nye lokaliteter av vipestarr i Telemark, begge to på Skåtøy hvor også to av de tidligere lokalitetene ligger. Vipestarr ble funnet på Korset helt i sørøst på øya og i en strandeng helt innerst i Saulekilen. På Korset ble det funnet et lite antall eksemplarer, mens på strandenga lenger mot nordøst var lokaliteten ganske rik.

MALVA SYLVESTRIS L. APOTEKERKATTOST. (Malvaceae.)

Apotekerkattost er en art som tradisjonelt regnes inn blant ballastplantene. I august 1990 ble den funnet flere steder rundt den gamle bebyggelsen ved Korset på Skåtøy i Kragerø kommune. Arten er fra før kjent fra typiske ballastområder i f.eks. Kragerø og Brevik. Ved Korset vokste apotekerkattost i lag med flere andre ballastplanter som byvortemelk, Euphorbia peplus, og orientveronika, Veronica persica. Disse artene kan tyde på at det

er tatt i land ballast i området.

EUPHORBIA PEPLUS L. BYVORTEMELK. (Euphorbiaceae.)

Denne typiske ballastplanta ble funnet på Skåtøy i Kragerø sommeren 1990 på TBF's tur. Her vokste den i lag med andre arter som antas å være ballastplanter. (Se under apotekerkattost!)

CYPRIPEDIUM CALCEOLUS L. MARISKO. (Orchidaceae.)

Marisko er en av Telemarks seks fredede orkidéarter. Den er kjent fra et fåtall lokaliteter i nedre Telemark, og det er derfor meget gledelig å konstatere at arten i 1990 ble registrert på to nye lokaliteter på kambrosiluren av Thor Wiersdalen, Porsgrunn. På den ene lokaliteten fantes 9-10 blomstrende tuer, mens på den andre som ligger utsatt til i kanten av et boligfelt, besto av en eneste liten tue med et fåtall skudd. Det ville være å håpe at denne vakre arten etterhvert får stå i fred og at fredningen blir respektert. Det skal ikke mye til før en kan komme til å måtte lese gravtalen over denne praktfulle orkidéen i Telemark.

POA REMOTA Fors. STORRAPP. (Poaceae.)

Storrapp er et av våre store skogsgras og har en spredt utbredelse i fylket vårt. En ny lokalitet av dette storvokste graset ble funnet på Håøya i Porsgrunn kommune våren 1990. Storrapp vokste ved et lite bekkesig som renner nedover mot tjernet på nordenden av Håøya. I det samme området ble det også funnet store mengder av skjellrot, Lathraea squamaria.

NEOTTIA NIDUS - AVIS(L.) Rich. FUGLEREIR.

Fuglereir er en uvanlig orkidé som helt mangler de grønne klorofyllkorna i cellene og derfor antar en merkelig gulbrun farge ulikt det meste i norsk flora. Arten er kjent i Telemark fra Kviteseid, Kragerø og fra Grenlandsområdet. På foreningens Kviteseidtur i juni 1990 besøkte vi to bratte rasmarker ved Bandak, bl.a. det området som er kjent under navnet "Blytts hage". I begge disse rasmarkene ble det funnet fuglereir. Fra "Blytts hage" er arten kjent fra før. Vi ble også forevist en lokalitet øverst i en bratt rasmark ved Svöllåi rett nordvest for

Kviteseidbyen. Her ble den funnet av Aslak Midtbøen, Kviteseid. På alle tre stedene fantes arten i et relativt beskjedent antall.

LEPIDIUM LATIFOLIUM L. STRANDKARSE.(Brassicaceae.)

I 1946 ble strandkarse funnet på Skåtøy i Kragerø på sitt til da tredje voksested i Norge. Den var tidligere funnet forvillet ved Tøyen (1862) og ved kanalen i Moss (1920). Siden er arten funnet flere steder i Østfold av K.A.Lye og ved Risør av Tore Ouren. Fra voksestedet i Moss har arten etterhvert bredd seg ganske kraftig langs kanalen og sundet mot Jeløya.

På Skåtøyturen i august 1990 fant TBF igjen strandkarse på det stedet som trolig er den gamle lokaliteten. Her vokste den like innenfor Korset på en strand. Området ligger i en gammel bebyggelse hvor det også ble funnet en rekke typiske ballastplanter, og det er ikke urimelig å anta at arten er kommet inn med ballast.

Lokaliteten besto av to kraftige bestander, den ene i strandsonen og den andre i kanten av en graseng, nærmest i hagen til et nærliggende hus.

CAREX LIVIDA (Wahlenb.) Willd. BLYSTARR. (Careceae.)

Blystarr er notert fra noe i underkant av 20 lokaliteter i "Flora-atlas for Telemark". En del av funna er av eldre dato. I 1990 ble det funnet en ny lokalitet av arten i Telemark: Åmdals verk, i østenden av Åmdalsvann, i Tokke kommune. Arten er lett å overse, men et godt kjennetegn er tepper av starrgras med en blågrønn farge i kanten av myrer og tjern, gjerne der hvor det er bløtest og lite annen vegetasjon.

SPERGULA MORISONII Bor. VÅRBENDEL.(Caryophyllaceae)

Hovedtyngden av de kjente lokalitetene av vårbendel i Telemark ligger langs kysten og da først og fremst i Kragerøområdet. Noen få lokaliteter finnes rundt Lange-sundsfjorden, og i tillegg er arten kjent fra tre lokaliteter i kommunene Tokke, Nome og Sauherad.

I løpet av 1990 er det gjort flere funn i Telemarks kystområder. På Håøya og Veaholmen i Porsgrunn kommune, ved Åbyfjorden i Bamble og på Skåtøy i Kragerø. På Håøya ble arten funnet i store mengder på toppen av øyas

høyeste ås. I Bamble lå voksestedet ved veien ned til båthavna ved Stangodden, og på Skåtøy ble den samlet ved veien mot Korset, ca. 500 m i nordvestlig retning fra kaia.

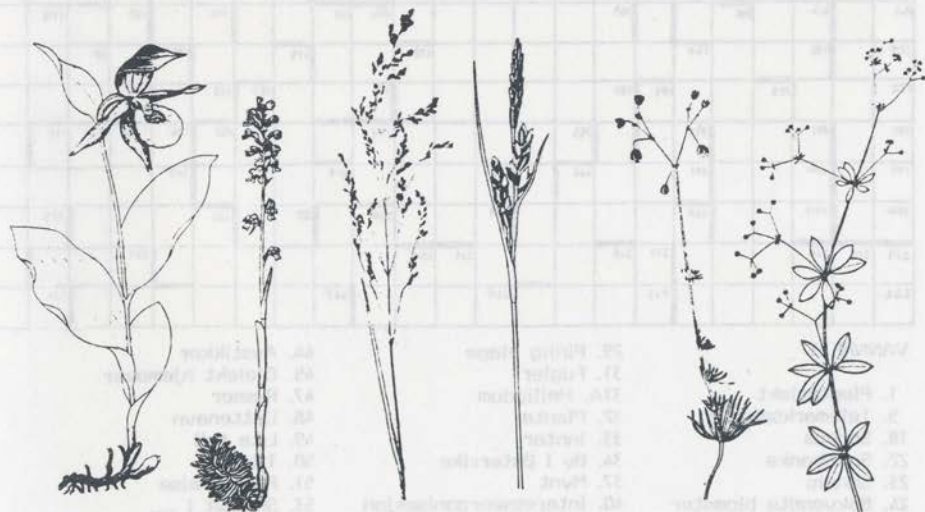
Typiske voksesteder for vårbendel er svært tørre bergknauser med meget tynt og magert jordsmonn. Samtlige av Telemarkslokalitetene ligger utenfor kambrosiluren, og det synes som om vårbendel helt skyr kalken på våre kanter. Imidlertid har TBF funnet arten på den smale kalkstripa på vestsida av Store Arøya i Brunlanes. Det er rimelig å anta at vårbendel bør kunne finnes på mange egnede lokaliteter innover i fylket vårt.

GALIUM TRIFLORUM Michx. *MYSKEMAURE*. (Rubiaceae.)

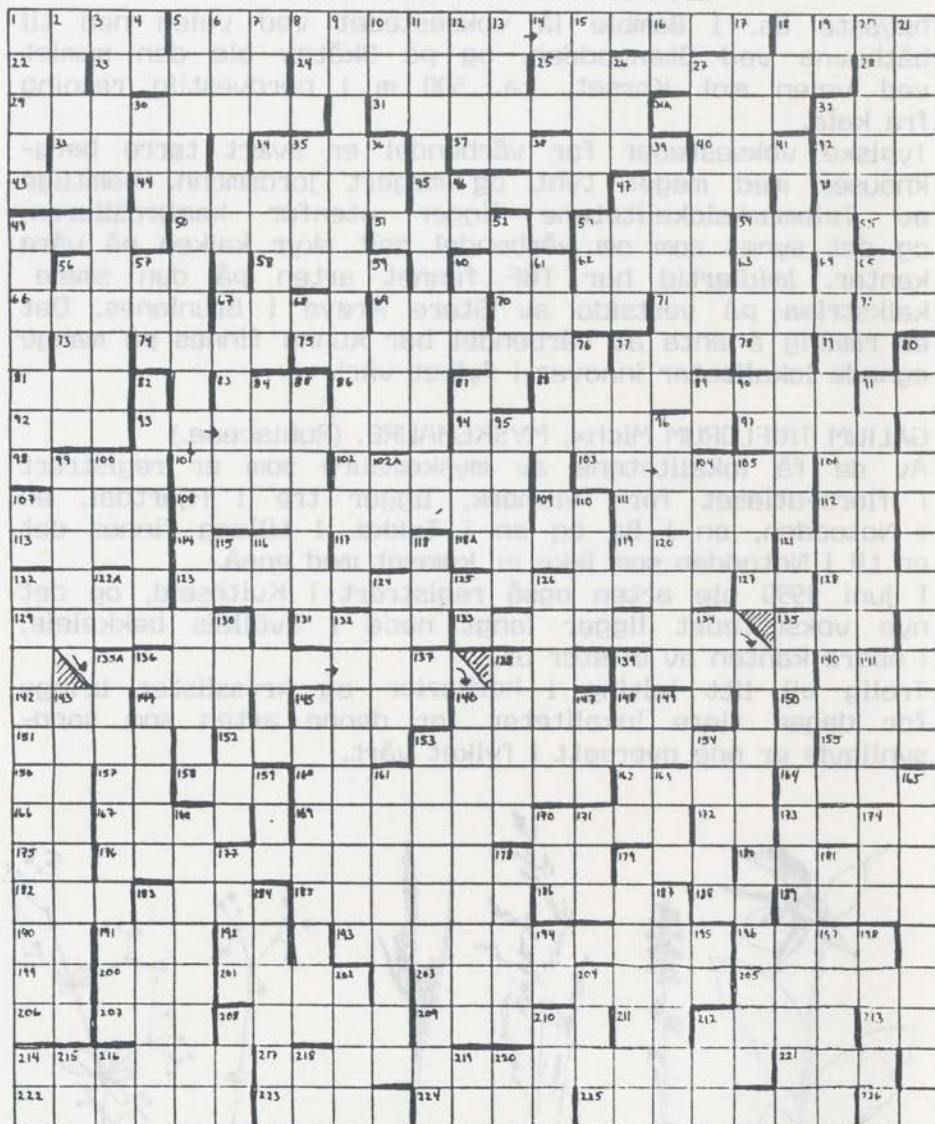
Av de få lokalitetene av myskemaure som er registrert i flora-atlasen for Telemark, ligger tre i Hjørtedal, en i Notodden, en i Bø og en i Tokke. I tillegg finnes det en til i Notodden som ikke er kommet med ennå.

I juni 1990 ble arten også registrert i Kviteseid, og det nye voksestedet ligger langt nede i Svøllåis bekkeleie, i nedre kanten av ei stor ur.

Trolig vil litt leiting i herbarier og krysslister bringe for dagen flere lokaliteter for denne arten som sannsynligvis er noe oversett i fylket vårt.

PREMIEKRYSSORD

VANNRETT

1. Planteslekt
5. Telemarksplante
18. Sorbus
22. Sandbanke
23. Sandlo
24. Bakvendte blomster
25. Ømme
28. Omlag

29. Pinlig plage
31. Fugler
- 31A. Helligdom
32. Plante
33. Inntar
34. By i Østerrike
37. Mynt
40. Interesseorganisasjon
42. Bøy
43. Møure

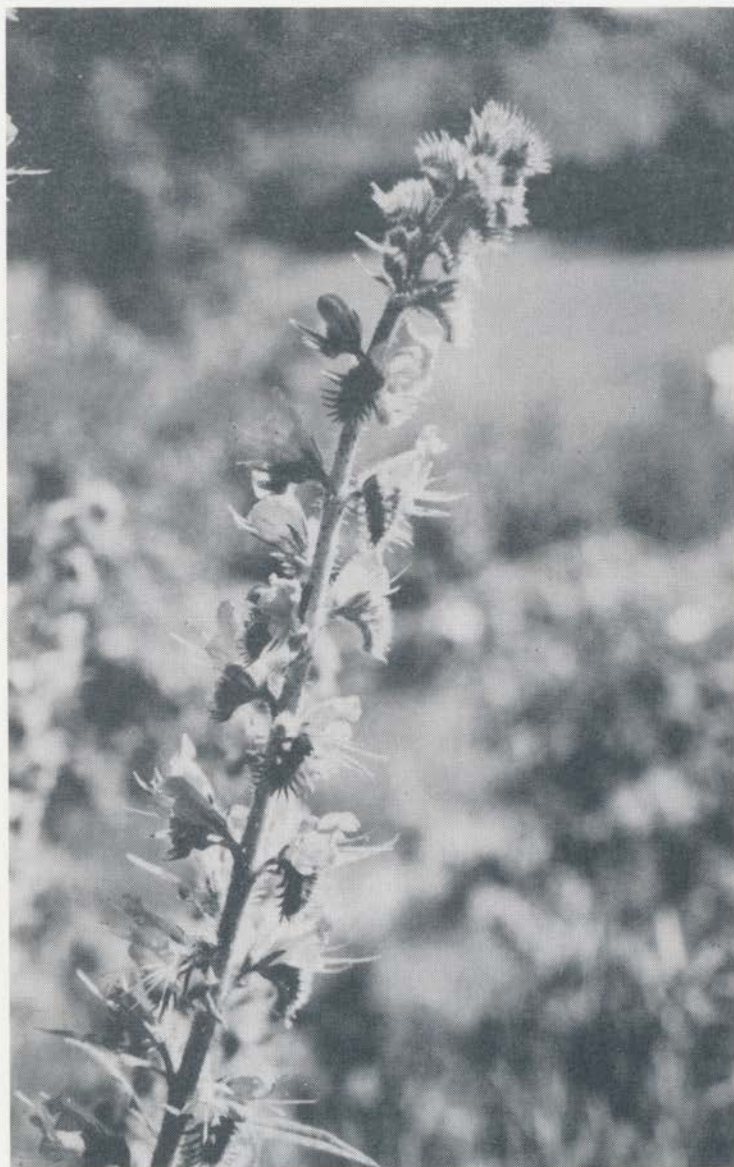
44. Avstikker
45. Dialekt hjemover
47. Russer
48. Guttenavn
49. Lite tall
50. Tittel
51. Forstavelse
53. Skriket i ...
54. Stjerne tegn
55. Se dette

56. Harpiks
58. Sinn
60. Stemme (lat.)
62. Håret person
63. Hulmål
64. Flamme
66. Vadefugl
67. En Grant
69. Ledd
70. Forrykte
71. Grensedele
72. Energi
73. Tut
74. Mynt
75. Trafikkaos
77. Renset
78. Slit
79. Brom
81. Gnager
83. Arbeidsrom
86. Ledelse
87. Lumen
88. Bakvendt brille
91. Vende høy
92. Utenlandsk bruk
93. Triumf
94. Liten marikåpe
97. Halv hovedstad
98. Melodi
101. I dollar
102. Fjernsynsansikt
103. Takke
106. Stimulans
107. Bygning
108. Spent
109. Utlånssted
111. Orlolus
112. Konsonanter
113. Handelssammenslutning
114. Senke
117. I ski-Sverige
118A. Plaggdel
119. I krabber
121. Utenlandsk treslag
122. Anlegg
123. Danser etter fioliner
127. Tysk mynt
128. Pronomen
129. Anslår
131. Liten laks
133. Svin
135. Uferdig drikk
138. Håndlag
139. Vanskelig
140. Snudd stoff
142. Kløft bakfra
144. Europeer
145. Enig
146. Candidatus
148. Topp
150. Innehaver
151. Kratt
152. Barskogområde
153. Kan veies
155. Er, gammel form
156. Artikkel
157. Naboer
158. Tigersvans
160. I Finnmark
162. Utenlandsk måltid
164. Snudd kroppsdell
166. Radon
167. Kjede
169. Uvanlig treform
172. Part
173. Kledning
175. Forstavelse
176. "Dyretannen"
179. Stormakt
180. Hvilepunkt i vers
182. Svensk tall
183. Maler
185. Hovedstad i Afrika
186. Adstadig
188. Norsk Hydro
189. Peers ridedyr
190. Fisk
191. Interjeksjon
192. Sjarm
193. Rovfugler
196. I Østerrike
199. Bakvendt nabo
200. Åpning
201. Kutt
203. Er musserongen
205. Avgass
206. Æ
207. Otra
208. Dom
209. Gudinne
211. Lovens arm
212. Feil i biljard
213. Grabbe
214. Gammel by
217. På taburetter
221. Klynk
222. Drikk
223. Midtens rike
224. Beholder
225. Engler
226. Karakter
- LODDRETT
1. 8180
 2. Spillfugler
 3. Trening
 4. Ved
 5. Fykesblomst
 6. Overføringen
 7. Sporter

8. Vektenhet
 9. Med masse frø pr. løpemeter
 10. Er tysk
 11. Europeisk land
 12. Guttenavn
 13. Felle
 14. Ta til kone!
 15. Erteblomstslækt
 16. To like
 17. Slækt i rosefam.
 18. En Khan
 19. Øyne
 20. Tidligere lepeblomstslækt
 21. Parfymeplante
 26. Hedre
 27. Kalesjevogn
 30. Skinnkofte
 32. Hit hører Hydrocotyle
 34. By i Tyskland
 35. Klare
 36. Etterpå
 38. Stengsel
 39. Fastetid
 41. Korgplante i fjellet
 46. Evenement
 47. Fille
 49. Brudelys
 52. Eggbefruktning
 53. Relativ
 56. Alpinist
 57. Det hele
 59. Luftig vanddamp
 60. Kan
 61. Merkelig korgplante
 65. Fisk
 68. Frankrike
 76. Støttestang
 77. Ryllikart
 80. Vårlig korsblomst
 82. Avkommet
 84. Bokstavens
 85. Drikk
 87. Felle inn bunnen
 89. Konsonanter
 90. Hes
 91. Beinpipe
 95. Pikenavn
 96. Prest
 99. Parole
 100. Svensk IX
 102A. Vokaler
 104. Overta
 105. Afrikaner
 107. Parti
 110. Porgy & ...
 115. Høyde
 116. Enden
 118. Øket
 120. Fugler
 122. En "filiformis"
 122A. Konj.
 124. Vellukt
 125. Dødvækt
 126. Ordenstall
 130. Sykdom på hodet
 132. Slækt i nøkleblomst-familien
 134. Likt opp - ned
 135. Uromoment
 135A. Bonderase
 136. Sopp
 137. Svartskjorter
 138. Knivdel
 139. 6330
 141. Studere
 143. De er holdt utenfor
 145. Acrocephalus schoe-nobaenus
 147. Adverb
 149. Ytret
 153. Hodepynt
 154. Musa
 159. Pågangsmot
 161. Hurlumhei
 163. Lik
 165. Vårtegn
 168. Spiss
 170. Indisk språk
 171. Nukleinsyre
 174. Underside
 177. Løfteanordning
 178. Støve
 179. Levebrød
 181. Die
 183. Roer ned
 184. Som hører til et folkeslag
 187. Stenger
 191A. Smånelliker
 194. Konj.
 195. Svar betalt
 197. Ildsteder
 198. Avisinnlegg
 202. Helgenbilde
 204. Sete
 208. Protestere
 210. Norges geologiske undersøkelser
 212. Elte
 214. Skip
 215. Sveits
 216. Fremmed han
 218. Hold munn!
 219. Uro
 220. Kjemisk tegn

Løsningen sendes postboksadressa.

Bokpremie,

Ormehode, *Echium vulgare*.

Foto: Charlotte Bakke

